

- право на житло.

Соціальні права дітей з особливими потребами, як і інші їхні права, повинні забезпечуватися та розвиватися на високому державному рівні, повинен забезпечуватися

соціальний захист даної категорії дітей і приділятися особлива увага до них, щоб вони не були ізольовані від суспільства, тобто швидше вводити в усі сфери їхнього життя інклюзивне забарвлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кобець Н. Г. Социальное право: понятие, предмет, функции, система и принципы / Н. Г. Кобець // Юридический вестник. – 1997. – № 3. – С. 25 – 28.
2. Азарова Е. Г. Концепция развития законодательства о социальном обеспечении // Правовая реформа: концепции развития российского законодательства / Ред. кол.: Л. А. Окуньков и др. – М.: Ин-т законодательства и сравнит. правоведения при Правительстве РФ, 1995. – С. 116.
3. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Петришин О. В. Права людини як фундаментальна цінність правової демократичної державності // Актуальні проблеми формування правової держави в Україні: До 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.: У 2-х ч. Ч. 1. / За ред. М. І. Панова. — Х.: Нац. юрид. акад. України, 2000. – С. 42.
5. Процевский А. И. Предмет советского трудового права / А. И. Процевский. – М.: Юрид. лит., 1979. – 224 с.
6. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20.12.1993 р. № 48/96 // Інформаційно-пошукова система «ЛІГА».
7. Стичинський Б. Соціальний захист громадян: проблеми та гарантії // Право України. – 1993. – № 3. – С. 18.
8. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України від 16.11.2000 р. // ВВР. – 2001. – № 1. – Ст. 2. [106] Про затвердження Порядку надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 р. № 226/293/169 // ОВУ. – 2002. – № 24 (частина 2). – Ст. 1191.
9. Про затвердження Умов прийому до вищих навчальних закладів України у 2013 році: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 05.11.2012 № 1244// ОВУ. – 2012. – № 88. – Ст. 3585.
10. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 № 123/96-ВР // Відомості Верховної Ради України – 1996. – № 22. – Ст. 86.
11. Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах: наказ Міністерства освіти і науки України від 9.12.2010 № 1224 // ОВУ. – 2010. – № 64. – Ст. 2259.
12. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання // Наказ МОН №912 від 01.10.10 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/.

УДК 340.0 (477) : 343.82

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОГЛЯДІВ НА ПОКАРАННЯ ТА ПРАВА І СВОБОДИ ЗАСУДЖЕНИХ (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

FORMATION AND DEVELOPMENT OF VIEWPOINTS ON CONVICTS' PUNISHMENT, RIGHTS AND FREEDOMS (HISTORICAL AND LEGAL ASPECTS)

Осауленко А.О.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ*

Стаття присвячена висвітленню процесу становлення та розвитку поглядів на покарання та права і свободи осіб, які його відбувають. Проаналізовані думки різних мислителів з приводу покарання та його мети. Звернуто увагу на трактування проблем покарання залежно від типу праворозуміння.

Ключові слова: покарання, мета покарання, права і свободи, засуджений, праворозуміння.

Статья посвящена освещению процесса становления и развития взглядов на наказание и права и свободы лиц, отбывающих его. Проанализированы мнения разных мыслителей по поводу наказания и его цели. Обращено внимание на трактовку проблем наказания в зависимости от типа правопонимания.

Ключевые слова: наказание, цель наказания, права и свободы, осужденный, правопонимание.

The article is devoted to the process of incipience and development of viewpoints on punishment and rights and freedoms of persons who accomplish it. The views of various thinkers about the punishment and its purpose are analyzed in the article. It is noticed the interpretation of punishment problems depending on the type of lowthinking.

Key words: punishment, the purpose of punishment, rights and freedoms, convict, lowthinking.

Постановка проблеми. За період розвитку людства погляди на громадянське суспільство, його структуру та роль в ньому окремих інститутів суттєво змінювалися. Одночасно змінювалась і система поглядів щодо взаємодії окремих інститутів громадянського суспільства з різноманітними державними органами та організаціями. Важливий внесок у розробку даної проблеми був здійснений представниками галузевих юридичних наук.

Стан дослідження. В Україні під кутом зору кримінального та кримінально-виконавчого права вищезазначені питання досліджувалися в роботах О. В. Беци, І. Г. Богатирьова, О. М. Джужи, В. А. Львовичкіна, Г. О. Радова, В. М. Синьова, А. Х. Степанюка, С. Я. Фаренюка та інших.

Разом з тим загальнотеоретичному та історико-правовому аспектам покарання в контексті прав і свобод засуджених приділено недостатньо уваги. Саме тому метою статті є загальнотеоретичний ретроспективний аналіз поглядів на покарання та права і свободи засуджених.

Виклад основного матеріалу. Мета кримінального покарання протягом всього періоду розвитку суспільства була різною, різними були засоби і завдання її досягнення. Це пояснюється декількома обставинами і перш за все державним устроєм країни, її економікою, культурою, соціальним укладом, рівнем та структурою злочинності, і нарешті, рівнем правотворчості. Багатоманітність підходів суспільства і держави до мети і завдань кримінального

покарання в той же час свідчить про те, що суспільство і, особливо, громадянське суспільство є небайдужими до кожного члена суспільства і прагнуть досягти бажаного результату, засуджуючи винного та застосовуючи до нього ту чи іншу міру кримінального покарання. Ключовим моментом при виконанні кримінальних покарань є проблема реального забезпечення прав і свобод засуджених.

Розглядаючи права та свободи засуджених до позбавлення волі як складову частину прав і свобод людини і громадянина взагалі, для кращого усвідомлення сучасних міжнародних стандартів з цих питань потрібно в історичній послідовності розглянути процес формування поглядів на покарання у виді позбавлення волі, права і свободи громадян, які відбувають це покарання.

Формування ідей про покарання, права і свободи осіб, які його відбувають, має тривалу історію і пов'язане з виникненням держави, права та релігії. Найбільш давніми політико-правовими поглядами на покарання є ідеї, що виникли в Єгипті, Вавилоні, Китаї, Індії та інших країнах Стародавнього Сходу.

Якщо в зазначених країнах ідеї про покарання, права і свободи осіб, які його відбувають, базувалися в основному на релігійно-міфологічних поглядах і не відзначалися глибокою зрілістю, то в Стародавній Греції сформувався конкретні ідеї на зазначену проблему, і розглядалися вони в тісному взаємозв'язку з такими філософськими категоріями, як гуманізм і справедливість. Зокрема, Піфагор заклав основи системи громадянського виховання в Стародавній Греції, а Демокрит розвинув ідею впливу на злочинність за допомогою виховання.

Древньогрецький мислитель Платон у своїй знаменитій праці «Держава» [1] сформулював постулат про те, що держава для злочинця повинна бути «лікарем», причиною та засобом його одужування. Стає цілком зрозумілим, що без створення належних умов для відбування покарань, забезпечення хоча б мінімуму прав і свобод засуджених держава не може стати таким «лікарем», а також засобом їх одужування. При цьому, висуваючи прогресивні ідеї про сутність покарання, Платон розробив систему покарань за різні злочини і навіть зробив спробу визначити оптимальну кількість в'язниць, яку повинна мати держава для того, щоб досягти ефективного покарання. Він вважав, що встановлювати закони та загрозувати покаранням необхідно своєчасно, попереджуючи злочини.

Основний принцип платонівської пенології звучить твердо і однозначно: покарання згідно із законом не має на меті завдати правопорушнику зло, його завдання – робити винного менш зіпсованим. Подібні ідеї можна знайти і у вченнях мислителів Стародавнього Риму.

Саме на прогресивних ідеях мислителів античного світу формувались передові ідеї про людину, її права і свободи спочатку в епоху Відродження, а потім – Просвітництва. Оцінюючи підходи до людини, до її прав і свобод, німецький мислитель XVIII століття В. Гумбольдт відзначав, що древні законодавці часто, а древні філософи завжди турбувались перш за все про людину, а оскільки вищим вони вважали в людині її моральну цінність, то, наприклад, «Держава» Платона, як дуже вдало зауважив Руссо, є скоріше трактатом про виховання, ніж про державу [2, с. 34].

На підставі викладеного можна зробити висновок, що історія формування прав і свобод людини – це історія олюднення людей, історія прогресивного розширення правового визнання людей для того чи іншого кола суспільних відносин, включаючи і специфічні, що виникають при виконанні кримінальних покарань. Як підкреслювалось вище, ідея прав і свобод людини, що виникла в античному світі, не була реалізована в Середньовіччі. Однак вона не була й забутою і продовжувала розвиватися з різних позицій, у різних формах і напрямках. Разом з тим, саме напрям забезпечення прав і свобод кожної людини, формальна її

рівність перед законом стали тим історико-перспективним напрямом, який здійснив суттєвий вплив на формування тих тенденцій та юридичних конструкцій прав і свобод людини, з якими, у свою чергу, пов'язані уявлення про права людини. Тому, з точки зору історії прав людини, необхідно відзначити певний змістовий зв'язок, логіку спадкоємності і момент розвитку в історичній послідовності таких актів, як англійська Велика Хартія Вільностей (1215 р.), Петиція про права (1628 р.), Декларація прав (1688 р.), Біль про права (1689 р.), американська Декларація права Віргінії (12 червня 1776 р.), Декларація незалежності США (4 липня 1776 р.), Біль про права (1789-1791 рр.), французька Декларація прав громадянина (1789 р.) [3, с. 108-109].

Подальший розвиток культури в суспільстві, повага до прав і свобод людини і громадянина, проголошення принципів справедливості, рівності, демократизму та гуманізму значною мірою сприяли формуванню ідей і поглядів на злочинність, причини її виникнення та практику покарань правопорушників. Саме зазначені принципи були покладені в основу наукових праць видатних просвітителів XVIII століття – Вольтера, Дідро, Монтеск'є, Руссо та деяких інших прогресивних мислителів. Однак у працях зазначених мислителів проблеми злочинності, покарання та практики його виконання формувалися у дещо розпорошеному вигляді і розглядалися в комплексі проблем прав і свобод людини і громадянина взагалі.

Саме під впливом ідей зазначених та деяких інших мислителів відбувався процес формування поглядів на покарання, права і свободи засуджених. Основоположниками сучасних фундаментальних прогресивних поглядів на покарання, права і свободи засуджених до позбавлення волі стали знамениті гуманісти другої половини XVIII та першої половини XIX століття Ч. Беккарія, Дж. Говард та І. Бентам. Італієць Чезаре Беккарія (1738-1794) у своїй знаменитій праці «Про злочини і покарання» стверджував, що причина злочинності лежить у соціальних умовах – злиденній буденності людей і зіткненні їх інтересів, які породжуються людськими пристрастями. Тому метою покарання повинно бути попередження нових злочинів та виправлення злочинців. Для цього покарання повинне бути публічним, найменшим із можливих у кожному конкретному випадку та відповідним злочину, який передбачений законом. Ч. Беккарія протестував проти застосування доволі поширених в епоху феодалізму катувань, мученицьких покарань та закликав до обмежень у застосуванні смертної кари.

Розвиваючи цю теорію, італійський мислитель сформулював прогресивну ідею про мету покарання. Він зазначив, що мета покарання полягає не в катуванні і мордуванні людини, а в тому, щоб створити належні перепони винному знову завдати шкоди суспільству і утримати інших від вчинення подібних діянь [4, с. 18]. При цьому мислитель підкреслював, що впевненість в неминучості хоча б і помірного покарання завжди справляє значно більше враження, ніж страх перед іншим, більш жорстоким, тому що супроводжується надією на безкарність [5, с. 309].

Відомий англійський гуманіст Джон Говард (1728-1790) особисто відчув на собі всі негаразди тюремного ув'язнення і після звільнення з французької в'язниці все своє життя присвятив вивченню умов утримання ув'язнених у тюрмах Англії та інших країн світу, він ряд конструктивних, гуманістичних пропозицій про суттєве поліпшення умов відбування покарання. Написавши працю «Про стан тюрем Англії та Уельсу», Дж. Говард одночасно підготував проект закону – «Акт про пенітенціарні установи», який був прийнятий парламентом Англії. Його ідеї суттєво вплинули на гуманізацію виконання покарань в усьому світі [6].

Значний прогресивний вклад у розвиток пенітенціарних ідей вніс і англійський мислитель Ієремія Бентам

(1748-1832), який, розвиваючи передові ідеї попередників, розробив принципи призначення покарання, метод моральної арифметики, що містив всеохоплюючу таблицю задоволень і страждань, розкрив умови, які впливають на психіку людини та моральність особистості [7].

Саме під впливом прогресивних ідей зазначених мислителів зародилися перші паростки міжнародного співробітництва у сфері поводження із засудженими до позбавлення волі, встановлення та забезпечення їх прав і свобод. При цьому варто підкреслити, що проблема прав і свобод людини в умовах позбавлення волі розглядалась, як правило, одночасно з проблемою боротьби зі злочинністю. Вже у XVIII столітті стали з'являтися перші ідеї про необхідність обміну інформацією з питань боротьби зі злочинністю, пенітенціарної політики і практики виконання покарань у міжнародних масштабах.

По мірі розвитку та вдосконалення суспільства всебічному аналізу підлягають поняття мети та змісту покарання, а також забезпечення ефективності того чи іншого покарання під кутом зору досягнення кінцевої мети покарання. Одночасно робляться спроби визначити завдання та функції, за допомогою яких досягається кінцева мета кримінального покарання.

Необхідно наголосити, що проблема змісту мети покарання знаходиться в полі зору дослідників різних галузей знань – філософів, юристів, соціологів, психологів. Наукою вироблено значну кількість концепцій з цього питання. Так, за даними Н. Д. Сергієвського, меті покарання присвячено 24 філософських і більше 100 юридичних концепцій [8, с. 88, 113, 126].

У сучасний період трактування проблеми покарання залежить від типу праворозуміння. Філософсько-правовий підхід покликаний подати цілісний погляд на проблему покарання, висвітлити її з позицій різних типів праворозуміння, показати її антинормативність, багатоаспектність, нерозривний зв'язок з глобальними тенденціями розвитку людини і права.

Природно-правова парадигма передбачає обґрунтування необхідності покарань інтересами розвитку людства як роду і людини як родової істоти. Для природно-правової концепції покарання є не відплата злом за зло, а поновленням порушеної справедливості. Покарання, будучи суворим, тільки за формою нагадує зло, але за своєю сутністю не є злом, оскільки несе в собі інший ціннісний заряд, протилежні завдання та цілі. Тому суворі покарання покликані не збільшувати загальну суму зла, а навпаки, її зменшувати [9, с. 157].

З позицій природного права практика здійснення покарання не повинна супроводжуватися приниженням особистості злочинця з боку представників державної влади. Одночасно доцільно зазначити, що не менш важливим аспектом в природно-правовому трактуванні проблеми покарання є те, що само по собі покарання повинно служити не тільки праву і справедливості взагалі, але і самій людині, яка вчинила злочин, як суб'єкту права. Тому злочинець є зацікавленим в існуванні справедливості не менше ніж його суддя. Процедура судового провадження та винесення вироку, зміст кримінально-виконавчого законодавства, практика виконання кримінальних покарань доводить, що суспільство розглядає злочинця як розумне, соціальне створіння, яке представляє для нього соціальну цінність [9, с. 158].

Одночасно варто зазначити, що про мету покарання активно дискутували представники класичної та позитивної школи права, при цьому перші вказували, що покарання означає «кару» і «страждання», другі – оборону превентивну і репресивну. Варто зазначити, що основоположник класичної школи права Ч. Беккарія у свій час писав що мета покарання полягає не в катуванні та муках людини і не в тому, щоб перешкодити вчиненню злочину. Мета покарання полягає тільки в тому щоб завадити винному знову

нанести шкоду суспільству і утримати інших від вчинення того ж діяння [10, с. 319]. Аналізуючи думку мислителя з цього питання, можна дійти висновку, що Ч. Беккарія виступав не за суворість, а за невідворотність покарання, яке не повинно перевищувати міри суворості, достатності для утримання людей від злочинів [10, с. 243].

Серед представників позитивної школи кримінального права найбільш прогресивними були ідеї про суспільну небезпеку і попередження злочинів, про захист суспільства від злочинів заради досягнення в першу чергу мети індивідуальної превенції, попередження рецидиву злочинів [11, с. 8-9]. Актуальними і до сьогоднішнього дня залишаються думки позитивістів, про те, що кримінальне покарання – не єдиний і не головний засіб боротьби зі злочинністю, а крайній засіб до якого суспільство і держава повинні підходити з великою обережністю, одночасно підкреслюючи, що крім кримінально-правових засобів необхідно шукати й інші ефективні засоби, створюючи єдину систему доцільних заходів соціального захисту від злочинності і попередження цього явища [12, с. 2-5].

В літературі виділяють декілька основних напрямів і теорій щодо мети покарання. Охарактеризуємо деякі найбільш популярні із них.

Однією із найбільш поширених теорій покарання є абсолютна теорія, найбільш яскравими представниками якої були І. Кант та Г. Гегель. Сутність цієї теорії полягає у відплаті за вчинене; злочин вважався гріхом, а покарання за нього – спокутою цього гріха. На думку зазначених мислителів злочин порушує «абсолютну ідею» про справедливість. І. Кант розвивав теорію матеріальної відплати (помсти), а Г. Гегель – діалектичної [12, с. 49-51]. Зокрема, І. Кант зазначав, що зло вимагає відплати злом, тільки одна відплата за принципом рівності може визначити міру і обсяг покарання або рівність за своєю силою. Г. Гегель стверджував, що покарання може здійснюватися лише по відношенню до зовнішнього суспільно-небезпечного діяння людини і не може поширюватися на умонастрій. Покарання – це відплата, але не відплата як певна рівність в цінності між збитком, що виник внаслідок вчиненого злочину, і збитком, який спричинений злочинцю покаранням.

Утилітарні теорії (теорії корисності) вбачали в цілях покарання перш за все загальне і спеціальне попередження злочинів. Прихильники утилітарної теорії вбачали основним попередження злочинів та виправлення злочинця.

Значне місце при дослідженні цілей покарання займають так звані відносні теорії покарання, серед них теорія залякування (Міттельштедт, Фейсбах та ін.) тобто теорії, які стверджують, що завданням покарання є залякування та утримання за допомогою страху саму покарану людину та інших людей від вчинення злочину.

Змішані теорії покарання поєднали в собі ідеї абсолютної та утилітарної теорій. Метою покарання представники цих теорій вважали залякування та відплату (кару), загальну і спеціальну превенцію, а також виправлення засудженого [13, с. 142].

Вбачається, що теорії про мету покарання – це не лише наукова абстракція, а позиція, яка має велике практичне значення. При цьому варто підкреслити, що утилітарні теорії сприяли лібералізації системи кримінальних покарань. Саме вони дали кримінальному законодавству такі гуманні інститути, як умовне засудження, умовно-дострокове звільнення, відстрочка виконання покарання та інші.

Підкреслюючи багатоманітність та суперечливість підходів і думок щодо цілей покарання, доцільно звернути увагу на точку зору Н. С. Таганцева, який погоджуючися з німецьким ученим Мелем, пояснював таку багатоманітність тим, що покарання подібно дволикому Янусу: одним обличчям воно звернено до минулого – до уже вчиненого злочину та його суб'єкту, іншим – до майбутнього, до виправлення засудженого, який після відбудовання покарання не буде вчиняти знову злочини [14, с. 4].

Таким чином, поєднання в покаранні ретроспективних та перспективних начал в значній мірі пояснює багатоманітність та відмінність підходів до мети покарання. Однак, якою б не була багатоманітність теорій про цілі покарання в кінцевому підсумку всі вони зводяться до цілі відплати (кари), виправлення і спеціального попередження.

Отже, питання про мету покарання та права і свободи засуджених осіб цікавили суспільство впродовж ба-

гатьох років розвитку людства. Продовжують вони залишатись актуальним і в сучасний період, коли в нашій державі розвиваються інститути демократії. Це пов'язано з необхідністю розбудови в Україні правової держави та громадянського суспільства, розв'язання багатьох складних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з забезпеченням прав і свобод громадян взагалі і засуджених зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Платон. Держава / Платон; [пер.з давньогр. Д. Коваль]. – К. : Основи, 2005. – 356 с.
2. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / Гумбольдт В. – М. : Наука, 1985. – 257 с.
3. Права человека / [под ред. Е. А. Лукашевой]. – М. : Норма – Инфра, 1999. – 153 с.
4. Решетников Ф. М. Беккариа / Решетников Ф. М. – М. : Наука, 1997. – 242 с.
5. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / Беккариа Ч. – М., 1939. – 520 с.
6. Слизоберг Г. Б. Джон Говард / Слизоберг Г. Б. – СПб, 1891. – 183 с.
7. Бентам И. Основные начала уголовного кодекса: Избр. соч. / И. Бентам. – М., 1896. – Т.1 – 420 с.
8. Сергеевский Н. Д. Наказание в русском праве XVII в. / Сергеевский Н. Д. – СПб., 1887. – 314 с.
9. Осауленко А. О. Природно-правовая философия наказания: тези доповідей III Всеукраїнської науково-теоретичної конференції [«Філософські, методологічні й психологічні проблеми права»] (Київ, 23 квітня 2010 р.) / Київськ. нац. ун-т внутр. спр. – К. : КНУВС, 2010. – С. 157–158.
10. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / Беккариа Ч. – М., 1939. – 520 с.
11. Ферри Э. Преступления и преступники в науке и жизни / Ферри Э. – Одесса, 1890. – 306 с.
12. Гегель Г. В. Философия права / Гегель Г. В. – М., 1977. – 471 с.
13. Чучаев А. А. Цели наказания в советском уголовном праве / Чучаев А. А. – М., 1989. – 187 с.

УДК 340.(09)+343.81

ІСТОРИЧНІ ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПЕНІТЕНЦІАРНОЮ СИСТЕМОЮ В УКРАЇНІ (1917-1925 рр.)

HISTORICAL FORMS OF PUBLIC INSPECTION OF PENITENTIARY SYSTEM IN UKRAINE (1917-1925)

Пальченкова В.М.,

*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права*

Класичного приватного університету

У результаті дослідження маловідомих пам'яток права визначені та проаналізовані види (форми) контролю суспільства за виконанням кримінальних покарань в перші роки радянської влади в Україні. Особливу увагу автор приділив таким формам контролю, як громадський осуд, поруки, патронаж, комітети допомоги засудженим.

Ключові слова: виправно-трудова кодекс, громадський контроль, патронаж, пенітенціарний кодекс, суспільство.

В результате исследования малоизвестных памятников права определены и проанализированы виды (формы) контроля общества за исполнением уголовных наказаний в первые годы советской власти в Украине. Особенное внимание автор уделил таким формам контроля как общественное осуждение, поруки, патронаж, комитеты помощи осужденным.

Ключевые слова: Исправительно-трудова кодекс, общественный контроль, общество, патронаж, Пенитенциарный кодекс.

Researching of little known memorial of right have discovered and analyzed the types(forms) of public inspection of criminal punishments execution in the first years of soviet power in Ukraine. The special attention author spared to such forms of control as a stigmatization, bail, patronage, committees of help to convicted persons.

Key words: public inspection, patronage, Corrective Labour Code, society, Penitentiary Code.

Постановка проблеми. Роль суспільства у сфері виконання кримінальних покарань важко переоцінити. У пенітенціарній системі громадський контроль – це соціалізація особистості, виховання, освіта, підтримка матеріального, морального становища засуджених та звільнених з місць позбавлення волі, а в решті решт – забезпечення безпеки суспільства. Різні питання, пов'язані з функціонуванням пенітенціарної системи, у тому числі й реалізація громадського контролю проявляються по-новому в різні історичні періоди. Це зумовлено передовсім тим, що змінюються політико-культурні акценти, економічне життя суспільства, проте на сучасному етапі розвитку української пенітенціарної системи звернення до історичного досвіду представляє значний інтерес як для законодавця, так і для правозастосовчої практики.

Стан дослідження. Існуючий стан розробки даної теми виглядає суперечливо. З одного боку, існує достатня кількість досліджень, які висвітлюють окремі періоди історії національної пенітенціарної системи, зокрема роботи М. Г. Деткова, О. І. Зубкова, Г. О. Радова, О. Н. Ярмаши, О. М. Джужи, В. М. Трубінова, П. Л. Фріса, М. М. Яцишина. З іншого, питання участі філантропічних, громадських благодійних організацій в діяльності пенітенціарної системи не знайшли своє відображення в роботах відомих дослідників історії пенітенціарії. Саме тому метою статті є на основі аналізу малодосліджених пам'яток права радянської України з'ясувати види (форми) громадського контролю за пенітенціарною системою в першій половині 20-их рр. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. У перші роки існування радянської влади в Україні спостерігалось прагнення не